

DE ONDERZOEKER

Een kind leert in de natuur dingen die het nergens anders leert

Riyan van den Born, wetenschappelijk medewerkster van de Katholieke Universiteit Nijmegen: "Geef eens op de volgende vraag antwoord: op welke plek spelen je fijnste jeugdherinneringen zich af? In negen van de tien gevallen zul je een plek noemen ergens buiten in de natuur!" Riyan van den Born en haar studenten deden onderzoek naar de relatie tussen mens en natuur. Waarom is de natuur zo belangrijk voor ons?

Eén grote ontdekkingsreis

Kleine kinderen kijken op een heel andere manier naar de natuur dan volwassenen. Terwijl jij lyrisch wordt van een geweldig uitzicht, ziet je kind alleen maar kleine dingetjes, mini-landschappen, noemt Riyan ze. Een mierennest, een bemoste boomstronk of een lieveheersbeestje op een grasspriet. Ze slaan meestal verwoed aan het verzamelen. Een mooi steentje kan een geweldige schat zijn. Kinderen spelen ook graag in nestachtige schuilplekken. Een eigen plekje waar niemand je kan zien en waar je toch alles in de gaten kunt houden. Een gevoel van vrijheid en misschien een 'schuilplaats' voor spanningen thuis. Een vlot bouwen om de sloot over te steken of een hut bouwen in een boom, zijn avonturen die je beleeft zonder je ouders. Natuur is voor kinderen dus belangrijk. Hun zintuigen worden geprikkeld, ze doen belangrijke ervaringen op. Niet alleen bouwen en klauteren, maar ook ergens afvallen of doorheen zakken. Dingen zijn jong, oud, glibberig, grillig, geurig of rot, levend of dood. De natuur is één grote ontdekkingsreis, je leert dingen die je nergens anders leert.

Tv is niet 'echt'!

De natuur biedt vrijheid, actie, weg van grote mensen, rust, avontuur en een beetje

gevaar. Maar vrije natuur is schaars in Nederland. Kunnen kinderen de natuur niet beleven via de televisie? Discovery Channel en National Geographic tonen de meest spectaculaire beelden. "Nee," zegt Riyan beslist. "Televisie kan natuurbeleving beslist niet vervangen. Het kan een kind bovendien een verknipt beeld van de natuur geven. Televisie blijft abstract, je hoeft niet al je zintuigen te gebruiken, er is geen echt gevaar. Echte natuur, dichtbij huis, is niet te vervangen." Is gebrek aan natuur later nog in te halen? "Natuurlijk kun je op latere leeftijd natuur beleven. Maar een geheime hut onder een struik of een verzameling vogelveertjes zal nooit dezelfde betekenis hebben als in je kindertijd. Je bent te groot geworden voor mini-landschappen, je bent te nuchter, je mist de fantasie en het inlevingsvermogen van een kind. Probeer jezelf nog maar eens in een rietkraag te verstoppen, dat is echt niet spannend meer!"

Ongestoord aanrommelen

Natuur moet er dus met de paplepel worden ingegoten. Maar wat als je midden in de stad woont, op de zevende verdieping van een flat met als enige stukje 'natuur' een stelletje troosteloze wipkippen en een zandbak van beton? Er zijn voldoende mogelijkheden volgens Riyan. "Begin in het klein. Geef het kind een tuintje op het balkon, maak een

weerstationnetje of een sterrenkijkboek. Dat leert kinderen anders naar dingen kijken. De kinderboerderij is ook een prima plek om regelmatig te bezoeken. Als ze groter zijn geef je ze een schepnetje om te kijken wat er allemaal rondzwemt in de sloot of organiseer je een speurtocht in een natuurgebied. In de vakantie ga je natuurlijk naar een plek waar ze lekker in de natuur kunnen spelen. Het zou fijn zijn als er in iedere wijk een klein stukje speelbos zou zijn, liefst met water, waar kinderen ongestoord mogen aanrommelen. Als het maar in de buurt is zodat kinderen er zelf naar toe kunnen. Een beetje toezicht, bijvoorbeeld huizen rondom, is fijn voor de veiligheid."

Over die veiligheid wil Riyan nog wel wat kwijt. "Kinderen worden tegenwoordig overmatig beschermd. Ouders zijn zo bang dat ze iets overkomt. Ze mogen niet vallen, klimmen of een nat pak halen. Alles wordt te gevaarlijk gevonden. Terwijl de meeste valpartijen gewoon op straat plaatsvinden en de meeste ongelukjes thuis. Als we onze kinderen niet meer vrij buiten kunnen laten spelen dan doen we ze tekort, en vervreemden ze van de natuur. En dat kan nooit de bedoeling zijn. De manier waarop kinderen de natuur kunnen ervaren, zo diep en intens, is bepalend voor de manier waarop mensen later verbonden blijven met de natuur. Diepe waarden komen pas na diepe ervaringen."

Tips

Je kind als Ranger

Het Wereldnatuurfonds maakt zich al vijftig jaar sterk voor het behoud van de natuur. Kinderen worden actief bij dit werk betrokken via de Rangerclub. Wereldwijd zijn er ruim 80.000 kinderen lid. Houdt je kind van dieren, maak dan een echte Ranger van hem. Voor een bedrag van € 16,- krijgt je kind het clubblad Tam Tam, een eigen paspoort, stickers en korting op bijna veertig dierenparken, natuurmusea en attractieparken. De site van de Rangers is heel leuk voor kinderen, ook als ze geen lid zijn: www.wwf.nl.

Speelbos in de grote stad

De gemeente Zoetermeer heeft een plan klaarliggen om het spelen in de natuur terug te brengen naar de stad. De bedoeling is een echt speelbos waar stadskindertjes hutten kunnen bouwen, in bomen mogen klimmen en krulpen door het struikgewas. Dit speelbos is een zogenaamd burgerinitiatief. Sinds vorig jaar mogen inwoners zelf plannen indienen bij de gemeenteraad. Staatsbosbeheer heeft aangegeven te willen investeren in nieuwe speelnatuur bij steden. Een uitstekend initiatief dat hopelijk veel navolging krijgt in de rest van Nederland.

Tips

Het Boomkroonpad

Een spannende tocht door de worteltunnel en vervolgens als een eekhoorn door de toppen van de bomen. Over een twaalf meter lange loopbrug tussen de boomkronen. Op het hoogste punt hangt de brug bijna vijftig meter boven de grond. Terug op de grond kun je spelen op de Bosweide of in het Lorkenbos. Hutten bouwen, bessen plukken of broodjes bakken, alles mag. *Bezoekerscentrum Het Boomkroonpad van Staatsbosbeheer, Drouwen in Drenthe.*

Huisjes bouwen voor bibberbeestjes
Stichting Natuurmonumenten organiseert het hele jaar door doe-dagen in de bezoekerscentra. Een kleine greep uit het programma: Insecten bespieden, Vleermulzen ontdekken met batdetector, Spetterende kikkers, Watersafari, Victor Vos in het bos of Slobbersnavels, Sloopotenen of Sierlijke staarten. Leerzame en leuke uitjes voor het hele gezin. *Informatie over het programma en de bezoekerscentra bij de Vereniging Natuurmonumenten: www.natuurmonumenten.nl.*

Aapjes vasthouden

Een aapje op je schouder, grote ogen, snelle gretige handjes. Je kunt ze ruiken en heel voorzichtig aanraken. In Apenheul leven honderden apen vrij in het bos, zonder kooitjes, gaas of tralies. Maar wel heel nieuwsgierig! Een unieke ervaring voor je kind. Wist je dat Apenheul ook een fonds heeft dat zich richt op natuurbehoud in gebieden waar apen in het wild voorkomen? Wanneer je Apenheul bezoekt draag je hier automatisch aan bij. Een deel van de opbrengst van het entreekaartje en de opbrengst uit de souvenirshop gaan naar dit fonds.

Leuke sites

www.wisselzoo.nl
www.overloonzoo.nl
www.apenheul.nl
www.artis.nl
www.rotterdamzoo.nl
www.dolfinarium.nl
www.noorderdierenpark.nl
www.dierenparkamersfoort.nl
www.burgerszoo.nl
www.wwf.nl (Wereld Natuur Fonds)
www.greenpeace.nl
www.zeehondencreche.nl
www.natuurmonumenten.nl
www.staatsbosbeheer.nl

DE SCHOOL

Respect voor de natuur krijgt een kind in eerste instantie van zijn ouders

Groter Groeien-redactrice Carla van Klaveren: "Met de hele klas kikkervisjes vangen. Boontjes laten ontkiemen op een schoteltje met natte wafjes. Het weiland in om te kijken hoeveel soorten vogels er zijn en steevast in een koeienvlaai trappen. Mooie herinneringen aan een lang vervlogen schooltijd, toen 'kennis der natuur' nog hoog in het vaandel stond. Ik leerde zelfs nog welk blad bij welke boom hoorde en hoe de kieviet nestelde."

Drie kwartier natuur per week

In het huidige lesprogramma op de basisschool draait alles om tijd. In de loop van de jaren zijn er flink wat vakken bijgekomen. Vakken zoals sociaal economische vorming en Engels in de bovenbouw. "Uiteindelijk heb je de kinderen maar vijf uur per dag. Een schooldag is dus zo om," aldus Henk en Fenny Beekman, beiden al meer dan vijftig jaar leraar op de basisschool. Zij vertellen over de beperkte tijd die ze hebben om hun kinderen met de natuur te laten kennismaken. "Mogelijkheden om het vak natuur op een leuke manier aan te bieden zijn er wel. Via de gemeenten kun je leskisten aanvragen die allerlei verschillende thema's hebben. Zo heb je een leskist Herfst, Voorjaar, Sloten, Paddestoelen, Het Weer enzovoort. Zelfs voor de allerkleinsten in groep 3 zijn er leuke leskisten ontwikkeld." Om deze thema's heen worden dan de lessen opgebouwd. "Naast deze leskisten wordt er bij ons op school geen lesmethode gebruikt," zegt Henk. "In het verleden deden we dat wel, maar het plakken en knippen met werkbladen vinden kinderen minder leuk dan de praktijkopdrachten uit de kist. Nadeel van de leskist is dat je altijd een beroep moet doen op de ouders. Voor een excursie naar een slootje moet je toch een flink aantal ouders hebben om te voor-

komen dat kinderen binnen twee minuten onder het kroos zitten. Omdat veel ouders werken is dat niet gemakkelijk." Naast dit soort problemen zijn er nog andere zaken die de natuurles minder belangrijk maken. De school moet een algemene norm halen. Taal en rekenen zijn daarvoor veel belangrijker dan de natuur. Er moeten goede resultaten bij de CITO toets worden gehaald, want daar wordt een school op afgerekend. Concreet komt het erop neer dat er ongeveer driekwartier tot een uur overblijft per week om 'iets' aan de natuur te doen.

Te veel televisie

Beide leerkrachten geven aan dat het belangrijk is dat kinderen zoveel mogelijk kennis maken met de natuur. "Je hoopt dat er iets van je lessen blijft hangen," zegt Fenny, "maar ik heb niet de illusie dat ik kinderen iets kan leren wat ze niet van huis uit hebben meegekregen. Respect voor je leefomgeving en dus voor de natuur moet een kind in eerste instantie van zijn ouders krijgen. Als ouders bijvoorbeeld toestaan dat een kind afval gewoon op straat gooit, dan kunnen wij honderd keer zeggen dat je zoiets niet doet maar dat winnen we nooit. Helaas hebben ouders vaak weinig tijd of zin om erop uit te trekken met hun kinderen. Kinderen brengen daardoor heel wat tijd door voor de televisie. Het is triest om te zeggen, maar wij ervaren dat er nog veel kinderen op die manier aan hun lot worden overgelaten."

